

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Projevy specifických poruch chování u žáků při praktickém vyučování
(odborném výcviku)

Symptoms of specific behaviour disorders of students during practical
educational process (practical training)

Marika Ráčková

Vedoucí práce: PhDr. Marie Linková, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Projevy specifických poruch chování u žáků při praktickém vyučování (odborném výcviku) potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Mladé Boleslavi dne 28. března 2022.

Ráda bych poděkovala PhDr. Marii Linkové za její ochotu, vstřícnost, trpělivost, lidský přístup, odborné rady, připomínky a konzultace, které mi velmi pomohly při vypracování bakalářské práce. Dále patří velké poděkování mojí rodině za její podporu a také Bc. Blaženě Novákové a Mgr. Barboře Petrovické za rady při tvorbě bakalářské práce.

ABSTRAKT

Bakalářská práce bude zaměřena na problematiku praktického vyučování žákyně učebního oboru kadeřník, které je diagnostikována porucha pozornosti s hyperaktivitou (ADHD). Cílem bakalářské práce je popsat zvolené postupy pracovních činností a průběh odborného výcviku žákyně s ADHD a představit jednotlivé metody i přístupy, kterými se problémové chování související se specifickou poruchou daří zmírnit. Práce je klasicky členěna na část teoretickou a praktickou.

V teoretické části bakalářské práce jsem se věnovala historii hyperkinetické poruchy chování (ADHD), etiologii a vysvětlení pojmů. Také zmiňuji organizační opatření školy při vzdělávání žáků s ADHD, výchovné přístupy k žákům s ADHD ve školním prostředí a způsoby řešení problémového chování ve škole, což jsou podstatné body pro další část bakalářské práce.

U praktické části bakalářské práce jsem se pomocí případové studie snažila přiblížit problémy v chování žákyně během praktického vyučování v prostředí školního kadeřnického salonu. Dále poukazuji na důležitost vhodné motivace ze strany třídní učitelky i specifického přístupu pedagoga praktického vyučování, které jsou podstatné pro osobnostní rozvoj žákyně s hyperkinetickou poruchou chování (ADHD) a její praktickou přípravu na profesi kadeřníka. Využívám mimo jiné i záznamy z výchovných komisí, které se uskutečnily na základě neadekvátního chování žákyně vůči spolužačkám, a vyhodnocení zjištěných výsledků, jež splnily účel a přispěly k nápravě a úspěšnému ukončení studia žákyně.

KLÍČOVÁ SLOVA

Etiologie, historie, kazuistika žáka, specifické poruchy chování, výchovná komise

ABSTRACT

The bachelor thesis is focused on problematics of practical educational process of a hairdressing apprenticeship student diagnosed with attention deficit hyperactivity disorder (ADHD).

The aim of the bachelor thesis is to describe the most suitable methods for work activities and process of practical educational training of a student diagnosed with ADHD. Furthermore, this thesis introduces different methods and approaches for eliminating the problematic behaviour connected with this disorder. The thesis is divided into practical and theoretical part.

The theoretical part of the bachelor thesis includes history of hyperkinetic disorder (ADHD), etiology and explanation of the term ADHD. Furthermore, the thesis describes organizational strategies during educational process of ADHD students, educational approaches in school setting, approaches towards the students diagnosed with attention deficit disorder and possibilities of dealing with problematic behaviour at school. Those are the main points for the other part of this thesis.

The practical part of the bachelor thesis is based on specific methods, student's file research, and case study which is crucial for understanding student's behaviour during practical educational process at hair salon. Furthermore, the thesis shows the importance of motivation provided by the class teacher as well as the importance of teacher's attitude for an ADHD student personal development and practical training to be a professional hairdresser. Records from teacher-student meetings are used. These meetings were held because of inadequate behaviour of the mentioned student towards her classmates. The meeting results were processed and contributed to improvement of the student's behaviour and successful finishing the school attendance.

KEY WORDS

Etiology, history, student study case, specific behaviour disorders, teacher-student meeting

Obsah

Úvod	8
Teoretická část	9
1 Hyperkinetická porucha	9
1.1 Historie	9
1.2 Výskyt hyperkinetické poruchy	9
1.2.1 Symptomatologie hyperkinetické poruchy	10
1.3 Etiologie	11
1.4 Lékařské vyšetření	12
1.5 Psychologické vyšetření	12
1.6 Vysvětlení pojmu ADHD	13
1.6.1 Projevy ADHD	13
2 Organizační opatření školy při vzdělávání žáků s ADHD	14
2.1 Legislativní rámec	14
2.2 Poradenské služby školy	14
2.3 Školská poradenská zařízení	14
2.4 Plán pedagogické podpory	15
2.5 Individuální vzdělávací plán	15
3 Výchovné přístupy k žákům s ADHD ve školním prostředí	17
3.1 Žák s ADHD ve škole	17
3.2 Specifické poruchy chování – negativní dopady na školní výkon	19
3.3 Hodnocení chování u žáků s ADHD	20
3.4 Komunikace mezi školou a rodinou	20
3.5 Spolupráce s odborníky	22
4 Podpora žáka s problémovým chováním	24

4.1	Praktické přístupy k dětem s poruchou pozornosti a hyperaktivitou	24
4.1.1	Triky při organizaci činnosti.....	24
4.1.2	Dítě si málo věří	24
4.1.3	Trik s pochvalou	24
4.1.4	Častý stres s ostatními dětmi	25
4.2	Způsoby řešení problémového chování ve škole.....	25
4.2.1	Škola, učitel	25
4.2.2	Třídní učitel	26
4.2.3	Výchovný poradce	26
4.2.4	Školní metodik prevence	27
4.2.5	Výchovná komise	27
4.2.6	Pedagogická rada.....	28
	Praktická část.....	29
5	Cíle a metody práce	29
5.1	Cíl práce.....	29
5.2	Metody práce	29
6	Kazuistika.....	29
6.1	Osobní anamnéza.....	29
6.1.1	Charakterové vlastnosti dívky	29
6.2	Rodinná anamnéza.....	30
6.3	Pedagogická anamnéza.....	30
6.3.1	Z pohledu třídního učitele.....	31
6.3.2	Z pohledu učitele odborného výcviku	34
6.4	Studium spisové dokumentace	41
6.5	Výchovná komise – řešení problémového chování.....	42

6.6	Vyhodnocení zjištěných výsledků výchovné komise	45
6.7	Závěr kazuistiky	47
	Závěr	48
	Seznam použitých informačních zdrojů	50

Úvod

Tématem mé bakalářské práce budou projevy specifických poruch chování žáků při praktickém vyučování (odborném výcviku). Uvedené téma jsem zvolila na základě osobních zkušeností se žáky s uvedenou diagnózou.

Od roku 2008 působím na soukromé střední škole v Mladé Boleslavi na pozici učitelka teoretických odborných předmětů i jako učitelka odborného výcviku v oboru Kadeřník, zároveň jsem třídní učitelkou. Ve své praxi jsem se setkala s hojným počtem žáků, u mnohých z nich se projevila uvedená porucha. Z toho důvodu jsem se při výběru tématu bakalářské práce rozhodla pro výše uvedenou problematiku, u níž mohu využít vlastních zkušeností se žáky s hyperkinetickou poruchou chování (ADHD).

V teoretické části bakalářské práce se budu zabývat historií hyperkinetické poruchy chování (ADHD), etiologií, vysvětlením pojmu ADHD. Dále se pokusím poukázat na organizační opatření školy při vzdělávání žáků s ADHD, výchovné přístupy k žákům s ADHD ve školním prostředí, přístup k žákům s poruchou pozornosti a hyperaktivitou a způsoby řešení problémového chování ve škole.

V praktické části bakalářské práce se zaměřím na kazuistiku žákyně, kterou jsem rozdělila na osobní, rodinnou a pedagogickou anamnézu. Cílem praktické části bude mapovat pokroky ve zlepšení chování žákyně i studijních výsledků. Toho bylo dosaženo individuálním přístupem učitele odborného výcviku a vhodně zvolenými metodami při výuce odborného výcviku. Následuje zacílení na jednotlivé metody práce, studium spisové dokumentace a průběh a výsledky výchovných komisí s vyhodnocením zjištěného, v závěru uvedu shrnutí celé kazuistiky.

Teoretická část

1 Hyperkinetická porucha

1.1 Historie

Na začátku minulého století britský dětský lékař Georg Still charakterizoval dvacet dětí ze své praktické činnosti, které byly vitální, vzdorovité, zlomyslné, s neuspokojivými psychickými zábranami. Domníval se, že důvodem takového chování není nedostatečná výchova rodičů, nýbrž poranění řídicího centra. Tato teorie přesvědčila další specialisty, když se koncem první světové války dokázalo, že některé děti trpí po virovém infekčním zánětu mozku zmenšenou soustředěností, pamětí a obsedantním jednáním. Následně byly ověřeny důsledky poranění lebky u vojáků v průběhu druhé světové války. Začalo se hovořit o lehké mozkové dysfunkci. Toto pojmenování se využívalo do počátku šedesátých let.

Pojem hyperaktivní chování byl sjednocen v DSM-II (The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) už v roce 1968, deficitní porucha pozornosti (ADD – Attention Deficit Disorder) se vyskytla v DSM-III v roce 1980. Poté po osmi letech byl vydán přezkoumaný manuál duševních onemocnění (DSM-III-R), který zahrnoval zjišťující znaky AD/HD, dle Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10) označující se jako poruchy aktivity a pozornosti a hyperkinetické poruchy chování. Současná DSM-V pracuje s termínem ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder). (Pokorná, 2010, s. 129)

Hyperkinetické poruchy mají dvojí opodstatnění. Především etiologické – neprofilují se jako termín výlučně somaticky. I při současných zjišťovacích schopnostech tomografie nebo magnetické rezonance je možné, že u dětí s hyperkinetickou poruchou bude neurologická prohlídka negativní. Dalším argumentem rozšíření dosavadního názvu je jeho přesnější symptomatologické stanovení. (Pokorná, 2010, s. 130)

1.2 Výskyt hyperkinetické poruchy

Různí autoři uvádějí rozdílný výskyt hyperaktivních potíží. Holowenk uvádí 3-6 % z populace, poměr v rozmezí chlapci a dívky je asi 3:1. Americká statistika uvádí 9 %, britská jen 0,5-1 %. Rozpor si vykládáme nedostačující diagnostikou u britských dětí a aplikováním rozdílných diagnostických měřítek. V tuzemské odborné bibliografii je uváděna hranice

2-12 %, tradiční pedopsychiatrii udávají rozhraní 3-5 % u dětí školou povinných. Mnohdy bývá výskyt četnější u chlapců než u dívek v poměru 6:2. (Pokorná, 2010, s. 130)

1.2.1 Symptomatologie hyperkinetické poruchy

Předpokladem diagnostiky hyperkinetického syndromu jsou tři skutečnosti: 1. příznaky se odhalily v období do sedmého roku věku dítěte, 2. setrvávají alespoň šest měsíců, 3. dosahují takové míry, že se projevují jako vývojová abnormalita. (Pokorná, 2010, s. 130)

Jisté příznaky je možné u některých jedinců vnímat už v kojeneckém nebo batolecím období, kdy se může ukázat jistá hyperaktivita. Miminko nezvládá dodržet každodenní režim. Někdy spí stále, jindy je velmi čilý. V batolecím věku je dítě nervózní, čiperné. Mnohdy se domáhá zájmu dospělých.

Co se týče předškolního věku, jsou projevy ADHD už markantnější. U dětí s ADHD se obvykle začne ukazovat nápadná vrtošivost, rozčilení, a také vztek a neukázněnost. V období adolescence se hyperaktivita snižuje, ale příznaky úplně nezmizí. Většinou zůstává roztržitost, neúnavnost, nejistota.

Určité potíže mohou mít i jedinci v dospělosti. Mívají potíže v komunikaci, neboť se komplikovaně koncentrují u konverzace. Ztrácejí věci, zapomínají na smluvená setkání, nedovedou respektovat termíny. Jednají zmateně a neřízeně, nezvládají dokončit uložené úkoly. (Kendíková, 2019, s. 13-14)

Symptomatologie je rozvržena do pěti oblastí:

1. Poruchy kognitivních funkcí:

- zhoršení soustředěnosti z hlediska vizuálního i akustického, sloučena často s pohybovým neklidem;
- zhoršení inspirace, snahy a neústupnosti, dítě silně prožívá jakékoliv zklamání, odkládání aktivit, sebekontroly;
- omezená způsobilost prostorové fantazie.

2. Poruchy motoricko-percepční:

- hyperaktivita s nezpůsobilostí odpočinku, pohybové provedení je ukvapené, neřízené, nesprávné;

- nepatrné neurologické odlišnosti – sladění pohybů, zhoršení souměrnosti, náročné pravolevé zaměření a hmatové omezení;
- pohybová nemotornost;
- zhoršení vizuomotorické součinnosti.

3. Porucha emocí a afektů ve smyslu lability

4. Impulzivita – zmatené a nepředvídatelné jednání, nepoučení se z chyb, konání unáhlených závěrů.

5. Sociální maladaptace:

- nepřiměřená kontrola, neformální vystupování, nezpůsobilost se adaptovat s vrstevníky, uznávat pravidla, přijímat společenské poměry s jeho předpokládanými požadavky na jednání;
- výstřední výkyvy v emočních projevech, touha po společenském přijetí, které si nedokáže udržet, nedostatek obětavosti a empatie.

Děti s hyperkinetickým chováním jsou velmi různorodou skupinou, nenajdeme dva shodné klinické příklady. (Pokorná, 2010, s. 131)

1.3 Etiologie

Někteří tvůrci uvádějí, že dědičné vlivy mohou být rozpoznány přibližně u poloviny případů.

Další poukazují na následující působení:

- zpožděné neurologické vyvíjení;
- prenatální a postnatální vady;
- účinky některých medikamentů;
- působení prostředí, zejména typické znaky interakce mezi potomky a rodiči.

Je nevyhnutelné zvážit složku jak funkční, tak i psychologickou. Všechny vyjádřené způsoby je třeba posuzovat v souvislosti s vývojem dítěte. V konkrétním období, v určité evoluční etapě mohou mít všechny děti potíže s udržením soustředěnosti, ovládnutím svých citů, se vznětlivým jednáním, neakceptováním pravidel apod. (Pokorná, 2010, s. 131-132)

1.4 Lékařské vyšetření

Lékařské vyšetření má vyloučit další příčiny hyperkinetických onemocnění. Z toho důvodu by mělo ve vážných případech předcházet psychologickému vyšetření. Je nevyhnutelné stanovit, jestli se nejedná o tělesné, eventuálně duševní onemocnění. Především je nezbytné vyloučit schizofrenii, autismus apod.

Dále by měl lékař zjistit, zda je nastavena přiměřená medikace. Již v polovině šedesátých let 20. století bylo rozsáhlou módou poskytovat dětem s diagnózou hyperkinetického syndromu farmakoterapii. Nejčastějšími psychostimulačními přípravky byly Ritalin, Dexedrin a Cylert. Při krátkodobém užívání Ritalinu dochází ke spontánnímu zlepšení, z toho důvodu se podává zejména v dopoledních hodinách, aby vykompenzoval stav dítěte v průběhu výuky, kdy je pod značným psychickým náparem. Další autoři, např. Holowenko, před Ritalinem varují, upozorňují na to, že stupňuje úzkostnost a vyvolává náladovost. Pozitivní vliv na učení je sporný, nezbytně nezlepšuje výkony ve škole. Zdokonalují se pouze zručnosti, které jsou přímo závislé na zvýšení soustředěnosti a zmenšení nervozity. (Pokorná, 2010, s. 132-133)

1.5 Psychologické vyšetření

Posuzování dítěte a objasnění veškerých případů by měly zajišťovat tři údaje: 1. dialog s rodiči. 2. zjištění schopností a eventuality dítěte. 3. zvláštní vyšetření jednání dítěte pomocí hodnotící stupnice.

Kvůli posuzování dítěte je velice podstatný dialog s rodiči. Nejenom pro diagnostiku, ale zejména kvůli vlastní léčbě je důležité hovořit s rodiči o potížích, kterými dítě strádá, ne o obtížném dítěti. Náplní dialogu s rodiči má být i kompletní vývin dítěte. Jeho detailní anamnéza, od gravidity matky až po přítomnost, co se týče stránky zdravotní. Je nezbytné se zabývat sociálním i školním vývojem dítěte, zhodnotit a porovnat jednání dítěte s ohledem na jeho psychickou úroveň a porovnat jej s dětmi shodného věku. Rodiče mohou být při výchově na dítě nepřiměřeně nároční. Jestliže se jednání dítěte vymyká obvyklým předpokladům, pak je podstatné rozpoznat, jaké výchovné taktiky rodiče uplatňují a jakou mají efektivitu. (Pokorná, 2010, s. 133-134)

1.6 Vysvětlení pojmu ADHD

„ADHD je anglická zkratka neurovývojové poruchy s názvem Attention Deficit Hyperactivity Disorder. Přeloženo do češtiny jde o hyperaktivitu s poruchou pozornosti.“
(Kendíková, 2019, s. 9)

„Syndrom ADHD pak tvoří podle DSM-V tři subtypy: ADHD s převažující poruchou pozornosti (dříve nazývaný převážně nesoustředěný typ), ADHD s převažující motorickou hyperaktivitou a impulzivitou (dříve zvaný hyperaktivně impulzivní typ) a kombinovaný typ.“
(Jucovičová, Žáčková, 2015, s. 14)

1.6.1 Projevy ADHD

Nepozornost – jedinec s ADHD provádí chyby z nedbalosti ve školních úkolech, neplní pokyny, má potíže s řízenou aktivitou, ztrácí předměty, opakovaně zapomíná, má problém udržet zájem v průběhu výkonu úkolů nebo hry apod.

Hyperaktivita – pohrává si s rukama nebo s nohama, opakovaně opouští své místo v čase, ve kterém se předpokládá, že bude sedět na místě, příliš mluví, vstupuje do hovoru, má problémy s čekáním apod.

Impulzivita – těžko se usměrňuje, lehce se nechá vyprovokovat, občas se projevuje útočně, vlivem toho dochází ke sporu s vrstevníky.

Jedinci s ADHD mohou mít i jiné potíže a komplikace. Relativně často se u nich zjišťují psychická onemocnění. Některé případy ukazují poruchy chování. V dospívání a v době adolescence mohou tyto osoby zápolit se značnými obtížemi. Tito jedinci mohou být ohroženi aplikací návykových látek, mívají rovněž dispozice k autodestrukci. (Kendíková, 2019, s. 10)

2 Organizační opatření školy při vzdělávání žáků s ADHD

2.1 Legislativní rámec

Žáci s ADHD jsou považováni za žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Jejich vzdělávání má příslušné zásady, které určují některá legislativní ustanovení.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném znění.

Vyhlášky, které se týkají problematiky vzdělávání žáků s ADHD jsou:

Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními potřebami a žáků nadaných, v platném znění.

Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, v platném znění.

Vyhláška č. 13/2005 Sb., o střední škole a vzdělávání v konzervatoři, v platném znění.

Vyhláška č. 353/2016 Sb., o přijímacím řízení ke střednímu vzdělávání.

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, v platném znění. (Kendíková, 2019, s. 22)

2.2 Poradenské služby školy

Žákům, jejich rodičům, ale i pedagogům je poskytuje školní poradenské pracoviště, které tvoří výchovný poradce a školní metodik prevence. Ti spolupracují s dalšími pedagogickými pracovníky. Na školách, které vzdělávají větší počet žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, působí poradenští pracovníci – školní psycholog, školní speciální pedagog.

2.3 Školská poradenská zařízení

Jsou pedagogicko-psychologické poradny (PPP), které poskytují poradenskou pomoc hlavně osobám bez zdravotního hendikepu a nezaměřují se na určitý druh potíží. Dále speciálně pedagogická centra (SPC), která se specializují zejména na poskytování poradenské pomoci dětem se zdravotním hendikepem a zaměřují se převážně na jeden typ (eventuálně více) zdravotního postižení. Tyto subjekty na bázi odborného prošetření vystavují rozhodující dokumenty, které jsou určeny ke vzdělávání žáků s ADHD. (Kendíková, 2019, s. 73-74)

2.4 Plán pedagogické podpory

Je jedním z pomocných opatření prvního stupně, které škola využívá při činnosti se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, tudíž i s ADHD. Škola jej uskutečňuje samostatně, bez návrhu školského poradenského zařízení a též bez nároku na navýšení peněžních prostředků. Do náležitostí plánu patří především:

- opodstatnění uspořádání plánu pedagogické podpory;
- popis potíží žáka a jeho potřeb;
- vymezení cílů plánu pedagogické podpory;
- přesné postupy (podpůrná opatření I. stupně): metody učení, uspořádání učení, pomůcky, nároky na organizaci činnosti pedagogů;
- podpůrná opatření v rozsahu domácí přípravy;
- podpůrná opatření odlišného typu.

Plán lze průběžně upravovat nebo kontrolovat. Přesto je též nezbytné posoudit, jestli v něm doporučená opatření reálně zlepšují situaci vzdělávacích potřeb dítěte. To by se mělo uskutečnit nejdéle do tří měsíců po uvedení v praxi. V případě, že se opatření ukáží jako nedostatečná, je třeba, aby škola navrhla rodičům pomoc školského poradenského zařízení.

2.5 Individuální vzdělávací plán

U některých žáků s ADHD se s návrhem školského poradenského zařízení vytváří vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu. Ten se vyhotovuje na základě požadavku zákonného zástupce dítěte. Jedná se o úmluvu mezi zainteresovanými stranami. Ta by měla vymezit cíle, kam by mělo směřovat vzdělávání dotyčného žáka, ale i metody, které pomohou co nejúčinněji daných cílů dosáhnout.

Individuální vzdělávací plán vytváří třídní učitel v součinnosti s dalšími pedagogy, školskou poradenskou institucí a s poradenskými pracovníky školy. Jedná se o povinný dokument, který se týká naplňování zvláštních vzdělávacích požadavků dítěte a vymezuje konkrétní náležitosti, které jsou jeho součástí, a to sice:

- totožnost žáka;
- informace o pedagogických pracovnících participujících na vzdělávání žáka;

- informace o uspořádání vzdělávacích témat;
- informace o intervalovém a tematickém rozdělení vzdělávání;
- informace o upravení postupů a forem vyučování;
- eventuální úpravu výstupů vzdělávání;
- iniciály pedagogického pracovníka školského poradenského zařízení, který se školou spolupracoval při udělování podpůrných opatřeních. (Kendíková, 2019, s. 39-40)

3 Výchovné přístupy k žákům s ADHD ve školním prostředí

3.1 Žák s ADHD ve škole

Žáci s ADHD mívají v průběhu plnění školních povinností různé potíže, navíc se u nich mohou objevit výchovné problémy i poruchy chování. Většina škol je orientovaná na učení vědomostí a dovedností. K tomu se bezpochyby vztahuje také trend jednotného zkoušení v určitém stupni vzdělávání. Týká se to zejména vstupních testů na střední školy, ale i státní části maturitní zkoušky. Takové uspořádání výuky žákům s ADHD většinou nevyhovuje a dochází k tomu, že tito jedinci mohou zaostávat nebo se jim přestane dařit. Pro ně je přínosnější vyhledávat různé přístupy, jež je směřují nejen ke kvalitnějšímu sebepoznání, porozumění společenskému prostředí a sociálním vztahům, ale k celkovému rozvoji osobnosti.

Pedagogové, kteří mají nebo budou mít ve třídě žáka s ADHD, by se měli na danou problematiku náležitě přichystat, a to především z teoretického hlediska. V dnešní době je v prodeji množství publikací, které se danou diagnózou detailně zabývají. Informace lze získat i na školících akcích – školeních, kurzech. Další informace mohou pedagogové čerpat rovněž od výchovného poradce, popřípadě od dalších poradenských pracovníků školy. Ti smí v případě nutnosti doporučit nebo projednat konkrétní způsoby práce.

Pedagogové by měli být na vzdělávání žáka s ADHD přichystáni také psychicky. Činnost s tímto jedincem je nepochybně velice obtížná, neboť i přes veškerou přípravu a úsilí nemusí nastávat zlepšení.

Pouze sebejistí a vzdělaní pedagogové se nepoddávají tak lehce předpojatostem, jež jsou s ADHD spojeny. Z toho důvodu by měli pedagogové předně důvěřovat specialistům ze školského poradenského zařízení, kteří rozpoznají diagnózu a poskytují škole patřičná doporučení. Vždy je podstatné si uvědomit, že přestože ADHD není zjevný hendikep, jedná se o vážnou poruchu, která zřetelně ovlivňuje normální život a také vzdělávání.

Za dost podstatnou pokládáme rovněž součinnost s dalšími pedagogy ve škole, sdílení osobních zkušeností, ale i naslouchání doporučením. Též je podstatná spolupráce s vedením školy, kterému podáváme informace o úspěchu a stejně tak i o potížích žáka. Pedagogové by měli u činnosti se žáky s ADHD dodržovat pravidla, která jsou velmi důležitá:

1. Důkladné poznání žáka

- učitel by se měl důkladně obeznámit s jeho zvláštnostmi, zálibami a projevy;
- měl by pokaždé usilovat o to, aby žáka pochopil.

2. Struktura a řád

- žák s ADHD vyžaduje neměnné a srozumitelné zásady;
- systematicčnost, dodržování rituálů, které mu poskytují bezpečnost.

3. Nechat žáka zažít pocit úspěchu

- každé dítě disponuje nějakou dobrou vlastností;
- žák by se měl oceňovat i za provedení lehkého úkolu;
- učitel by mu měl umožnit, aby své vědomosti prokázal jiným způsobem, např. u ústního zkoušení.

4. Nechat žáka pocítit jeho význam

- veřejné pochválení, pochvala práce, úsilí nebo zlepšení;
- přesunout na něj odpovědnost;
- pracovat na podporování osobnosti.

5. Motivovat k činnostem

- pokud se jedná o žáky s ADHD, je to dvojnásobné;
- vycházet z podrobných informací konkrétního dítěte, jeho koníčků a pozitivních stránek.

6. Nevěnovat dítěti přemrštěnou pozornost

- učitel nemůže obětovat celé hodiny jen jednomu žákovi;
- většina žáků si nepřeje se lišit od ostatních, mnohdy nepřijmou poskytovanou pomoc.

7. Pracovat s celým třídním kolektivem na budování dobrých vztahů

- žáci by měli být ve škole vedeni k vzájemné úctě;
- je zapotřebí fungovat zcela upřímně, nemít obavy například otevírat konkrétní témata nebo reagovat na dotazy.

8. Otevřená komunikace se všemi žáky třídy

- je zapotřebí dát žákům příležitost, aby mohli sdělit své pocity, vysvětlit své chování;

- obráceně platí, že by pedagogové měli pozorně sledovat i neverbální projevy příslušných žáků.

9. Odmítnutí konfrontace

- pedagog by si měl pokaždé uvědomit to, že nepřiměřené chování žáka s ADHD není přímý útok na jeho osobu, nýbrž že se jedná o vyjádření žákových problémů. Jestliže dokáže mít pedagog své konání pod kontrolou, zaručeně tím pozitivně zapůsobí nejen na žáky s ADHD, ale i na zbývající žáky ve třídě. (Kendíková, 2019, s. 15-20)

3.2 Specifické poruchy chování – negativní dopady na školní výkon

Projevy a známky ADHD mají mnohdy velmi intenzivní působení na vzdělávání žáka a mohou značně zapůsobit na jeho školní úspěšnost. Jedinec s ADHD ale bohužel není mnohdy způsobilý z hlediska svých potíží tyto nároky splnit. Obtížně se jim pracuje pod časovým nátlakem, nedovedou se koncentrovat delší dobu. U některých případů je možno vnímat nápadné výchyly ve výkonech. (Kendíková, 2019, s. 11)

Pro tyto děti je také charakteristické, že jsou roztržité, roztěkané a nesoustředěné. Nejsou odolné vůči působení vedlejších, narušujících stimulů. Nedovedou dostatečně rozpoznat nepodstatné pohnutky a ve výsledku dochází k vytlačování některých sdělení, a proto si dítě vštípí pouze některé.

Dále pro jedince s ADHD bývá typické nedoděláné práce a nesplnění úkolů. To se maximálně ukazuje v okamžiku, kdy je nevyhnutelné, aby se koncentrovali na činnost, která pro ně není moc inspirativní, která jim nejde anebo je hodně časově náročná – mnohdy se jedná o práci ve škole a domácí přípravu na výuku. Dítě bývá vyčerpané, nechce vypracovávat domácí úkoly, projevuje se rozrušeně, občas i útočně. Stejným způsobem reaguje, pokud je v dané činnosti neúspěšné anebo má jen dojem, že neuspěje.

Děti hlavně ve starším školním věku mívají problémy s tzv. prokrastinací – s tendencí odsouvat vykonání úkolů, uložené práce na poslední chvíli, nebo dokonce ji nevykonat vůbec, což opětovně negativně působí na školní práci, ale i na školní hodnocení těchto dětí. (Jucovičová, Žáčková, 2017, s. 45-48)

3.3 Hodnocení chování u žáků s ADHD

Mezi zásadní pravidla dávání zpětné vazby v oblasti chování se řadí:

- **popisnost** – využíváme deskriptivní jazyk, který je žákům srozumitelný a pochopitelný, je zkrácený a přesný;
- **konkrétnost** – místo všeobecných stylizací přesně, jasně a krátce vysvětlíme problém, přiměřené či nepřiměřené chování;
- **nehodnocení ani neinterpretování** – neposuzujeme chování žáka jako špatné, nepříjemné, zavrženíhodné, ale výlučně je fakticky, bez emocí charakterizujeme.

Výkonnost žáků s ADHD je plná výkyvů. To je velmi podstatné mít na mysli u posuzování jejich pokroku v chování. K tomu nám slouží různé bodové soustavy – žák získá body za vykonané úkoly, vzorné chování, překonání náročné situace atd. V prvotní etapě nácviku používáme jen kladné bodování. Bodovací soutěže je třeba častěji pozměňovat, aby na žáka měly inspirující vliv. Bodování musí být realizováno opakovaně a pečlivě. Kromě inspirační složky poskytují bodovací systémy přehled o chování žáka a jeho rozvoji a mohou nám pomoci jako základ pro posuzování změn chování v čase. (Jucovičová, Žáčková, 2017, s. 85-86)

3.4 Komunikace mezi školou a rodinou

Podstatný je postoj k dítěti s ADHD, a to jak v rodině, tak i ve škole. Rovněž je nezbytná součinnost všech, kteří mají s takovým dítětem častý kontakt – rodičů, prarodičů, pedagogů, vychovatelky ve školní družině, ale i pedagogů volného času apod. Péče o hyperaktivní děti je velice obtížná, občas i vysilující, zdánlivě nepřekonatelná, a to mnohdy v situacích, kdy dítě nemá doma nezbytné zajištění, není správně vychovááno, je dlouhodobě frustrováno nepřístojným stanoviskem. (Jucovičová, Žáčková, 2015, s. 224)

Dlouhodobé přiměřené výchovné povzbuzování dítěte ze strany rodiny i školy dovede zásadně eliminovat i značně silné potíže vyplývající z ADHD. (Jucovičová, Žáčková, 2015, s. 184)

Mezi zásadní podmínky úspěšného vzdělávání dětí s ADHD náleží kvalitní komunikace mezi rodinou a školou a za velice významné považujeme vytvořit vztah společníctví

a oboustranné důvěry. Hodnotná komunikace mezi rodinou a školou je vybudována na pilířích:

- určení podmínek a metod vzdělávání dítěte a jejich oboustranné plnění, s nachystáním stimulačního uspořádání, které je, co se týká žáků s ADHD velice podstatné;
- účinnost a tempo přísunu nabízených informací;
- soustavný kontakt s poradenským pracovníkem školy.

Pouze v případě, že jsou předložené body plněné, může být komunikace mezi rodiči a školou účelná a efektivní. (Kendíková, 2019, s. 117)

Existuje mnoho tipů týkajících se komunikace pedagogů s rodiči:

1. Dobře naslouchejme, vysvětlujme, sdílejme

Je důležité si uvědomit, že rodiče mají, co se týče školy, z období, kdy byli sami žáky a studenty, četné zkušenosti. Proto je velmi důležité s nimi hovořit co nejkonkrétněji, jasně, bez výmluv, výmyslů a vyhýbání. Je třeba se přesvědčit, jestli nám rodiče rozumí, přinejmenším do té míry, do jaké je to možné. Dát jim příležitost dotázat se a zkusit jim jejich otázky zodpovědět. V této věci se osvědčuje uskutečnění otevřených hodin či kurzů pro rodiče.

2. Pokusme se podívat na problém očima rodičů, dejme jim naději na řešení

Je nutné akceptovat rodiče s porozuměním pro jejich situaci. Nesmíme mít sklon nepřiměřeně obhajovat svou odbornost. Důvodem rozhořčení je především strach o bezpečí anebo neúspěch jejich dítěte. Rodiče mohou mít dojem, že jejich dítě pedagog nemá rád stejným způsobem jako ostatní děti, popřípadě mají obavy o to, aby se dítěti dařilo. Mohou pociťovat také za nastalé okolnosti jistou vinu.

3. Respektujme osobnost rodiče

Odlišujme, jak v uvedené situaci rodiče, kteří se dostaví do školy, tyto potíže vnímají, nikoli jací jsou. Neboť rodinu není možné, ani pokud nespolupracuje tak, jak si představujeme, ze souvislosti vzdělávání vyřadit.

4. Podporujeme efektivní spolupráci

Zkusme se vcítit do rodičů, kteří ve škole neslyší na své děti kladnou zpětnou vazbu a v situacích, kdy se musí dostavit do školy, se mezi sebou nemohou domluvit, kdo si půjde stížnosti pedagogů vyslechnout. S přílišnou kritikou, ačkoli by byla odůvodněná, zpravidla moc nezmůžeme. Tím ale netvrdíme, že nesmíme sdělit rodičům o jejich dítěti nic negativního. Je vhodné mít dopředu uvážený plán, jak se mohou rodiče na řešení vzniklé situace ve spolupráci se školou podílet.

5. Hledejme, co se podařilo, oceňujme

Způsob k navázání účinné spolupráce směřuje nepochybně skrze efektivní a transparentní komunikaci. Přistupujme k rodičům s vědomím, že v uvedené situaci konají to nejlepší, co dovedou. Velké uznání můžeme rodičům projevit tím, že je bereme jako rovnocenné partnery. (Divoká, 2017, s. 113-114)

3.5 Spolupráce s odborníky

Specialisté mohou poskytnout doporučení nebo konkrétní vyšetření. Psychologové, psychiatři nebo neurologové jsou schopni určit výchozí diagnózu. Pokaždé záleží na tom, kterého z uvedených specialistů si zvolí rodiče. Výběr specialisty je rovněž podmíněn věkem dítěte. U batolat a dětí v předškolním věku budou zaručeně vyhledávat radu u dětského lékaře. Bezprostředně před nástupem do základní školy a ve školním věku rodiče zvolí spíše k jiné specialisty. Co se týká oblasti školní docházky, tam jsou podstatná školská poradenská zařízení – pedagogicko-psychologická poradna, případně speciálně pedagogické centrum. Pouze tato zařízení mohou vyhotovit doporučení pro mateřskou, základní nebo střední školu, na jejichž podkladech se poté ve škole při vzdělávání žáků s ADHD vytváří některé postupy. Týká se to návrhů na:

- odložení povinné školní docházky;
- vzetí do přípravné třídy;
- předčasné zahájení školní docházky;
- garance podpůrných opatření při vzdělávání žáků s ADHD;
- upravení podmínek instituce přijímacích zkoušek;
- přizpůsobení podmínek u maturitní nebo závěrečné zkoušky.

Jedinci s ADHD mohou samozřejmě využívat rovněž pomoc pracovníků školního poradenského pracoviště, především speciálního pedagoga a školního psychologa. Ve věci vážnějších potíží je možné se obrátit na dětského psychologa, eventuálně na specialisty, kteří umožňují rodinnou terapii. Pedagogům se navrhuje, aby se nenechali demotivovat prvotní neochotou některých specialistů, především lékařů. Musí též pochopit, jakou mají tito specialisté pravomoc a jakou metodou pracují. (Kendíková, 2019, s. 77-79)

4 Podpora žáka s problémovým chováním

4.1 Praktické přístupy k dětem s poruchou pozornosti a hyperaktivitou

Mnoho dětí mimo symptomatologie ADHD prokazuje ještě nadcházející průvodní poruchy (jako např. protikladné chování, speciální vývojové poškození pohybových funkcí, skličující poruchy, strach), zjišťovací proces není snadný. Kromě zaznamenání jednotlivých příznaků by také měly být správně vysvětleny somatické, poznávací, emocionální, pohybové a společenské faktory, jež se podílejí na symptomatologii. (Winter, 2018, s. 26)

4.1.1 Triky při organizaci činnosti

Tato uspořádaná podpora je všeobecně uplatnitelná, zdokonaluje seberegulaci, proces činnosti dítěte a pomáhá mu k úspěšnějšímu a soběstačnějšímu jednání. Než dítě začne provádět úkol, mělo by si přichystat svůj pracovní prostor. To vše mu usnadní zajištění dobrých počátečních předpokladů pro zvládnutí úkolu. Nesmíme zapomínat dítě pochválit za každý drobný pokrok i za úsilí a upozorňovat ho na nezbytnost kontroly a nechat ho, aby si na své chyby, pokud možno, přišlo samo. (Winter, 2018, s. 50)

4.1.2 Dítě si málo věří

Sebevědomí je pocit bezpečí nakládat efektivním a adekvátním způsobem s rejstříkem chování. Stálá sebedůvěra je v průběhu života podstatným činitelem pro psychické zdraví a blahobyt jedince. Osoby s ADHD mívají velmi často nízkou sebeúctu, málo si věří. Tyto děti se musí především daleko více snažit při běžných činnostech a mnohdy ani poté výsledek není dovršen úspěchem. Důsledkem je poté rezignující stanovisko a malá vstřícnost vynaložit další snahu. (Winter, 2018, s. 52)

4.1.3 Trik s pochvalou

Zaslouženou přízní a uznáním dítěte mu ukážeme, že je na dobré cestě. Jestliže dítě projevuje první známky požadovaného chování, je třeba jej vést s podporou řeči našeho těla (vizuální kontakt, úsměv, hlas) správným směrem. Díky tomu bude dítě daleko iniciativněji spolupracovat a vynakládat snahu. (Winter, 2018, s. 59)

4.1.4 Častý stres s ostatními dětmi

Děti s potížemi ve společenské komunikaci podněcují ve škole, v rodině nebo během volnočasových činností pozornost výstředním chováním. Některé děti mohou být při svém počínání velmi vznětlivé, mohou obtížně překonávat čekání, dokud se na ně nedostane řada, mít obtíže s respektováním pravidel, domáhat se zájmu, opakovaně vyvolávat konflikty a mnohdy se do nich zaplést. Jiné děti mohou být nápadně nesmělým, bázlivým a vymezeným společenským chováním. Pro tyto děti je náročné navázat a uchovat si správné vztahy a projevit družnost. V krajních případech utíkají k samotářství, a to pro některé znamená nebezpečí pro psychickou pohodu. (Winter, 2018, s. 89)

4.2 Způsoby řešení problémového chování ve škole

Problematika školního řádu, resp. problémy nepřiměřeného, deviantního, provinilého nebo společensky-patologického jednání dětí a dorostu ve školách a školských institucích, náleží v současnosti pod zahrnující koncept rizikového chování. Za rizikové chování se považuje jednání, v jehož výsledku přichází evidentní zvýšení zdravotních, společenských, didaktických a bezprostředně následujících rizik, co se týká jedinců či společnosti. (Bendl, Hanušová, Linková, 2016, s. 16)

4.2.1 Škola, učitel

Institutem „základního řetězce“ je škola, protože se zpočátku snaží přemýšlet nad nedisciplinovaným jednáním žáků společnými silami. (Bendl, Hanušová, Linková, 2016, s. 27)

Ředitelé škol vyhotovují organizační normy školy, ve kterých zpravidla realizují závazky individuálních zaměstnanců školy, počínaje problematikou vztahující se k oblasti vzdělávání a také školní kázně. Co se týče pedagogů, jedná se mj. o povinnosti charakteru:

- a) dodržovat, aby jeho konání a chování v přítomnosti žáků, zákonných zástupců a veřejnosti bylo ve shodě se zásadami způsobnosti, občanského spolužití a s výchovným vlivem školy;
- b) provádět dohled nad žáky, dle instrukce ředitele školy a dle specifických návodů;
- c) konzultovat postup evaluace a hodnocení u žáků se speciálními poruchami vzdělávání a jednání s třídním učitelem a výchovným expertem;

- d) předkládat plán na vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně pro žáky s evolučním poškozením učení a jednání;
- e) poskytovat starostlivost žákům z nepříliš podnětných poměrů;
- f) ohlašovat poznatky o určitém nebezpečí žáků užívajících návykové látky i alkohol;
- g) ohlašovat poznatky, jež mohou naznačovat, že je žák v rodině týrán, zneužíván, opomíjen;
- h) snažit se o to, aby na bázi výchovně vzdělávacího procesu nastávalo spolužití lidí různorodých menšin, vyznání a vyspělosti a k zachování rozdílností individuálních morálních skupin atd.

Co se týče praxe, projevy neukázněnosti žáků řeší nejdříve vlastními silami učitel. Jestliže neobstojí, snaží se zkontaktovat zákonné zástupce, popř. poprosí o podporu některého z kolegů, třídního učitele, výchovného poradce, školního metodika prevence, ředitele, zástupce aj. (Bendl, Hanušová, Linková, 2016, s. 27-34)

4.2.2 Třídní učitel

Následnou součástí „výchovného řetězce“ v rozsahu školy je třídní učitel, na kterého se obvykle obracejí kolegové, kteří mají závažnější osobní potíže s neukázněností žáka či ho přistihli u závažnějšího porušování školního řádu. V takových záležitostech prosí o nápravu, resp. podporu třídního učitele.

V rozsahu vlastní výchovné činnosti by se měl třídní učitel snažit o rozvíjení korektních vzájemných postojů mezi spolužáky, mezi pedagogy a žáky, pečovat o zlepšování demokratického smýšlení a uvažování žáků, oboustrannou diskretnost, respektování a pochopení.

Všeobecně je možno shledávat, že třídní učitel vede vzdělávání a výchovu ve svém ročníku a zodpovídá za kompletní splňování výchovně vzdělávacích funkcí, především za stupeň dosahovaných úspěchů. Řídí práci všech učitelů ve třídě. (Bendl, Hanušová, Linková, 2016, s. 41-46)

4.2.3 Výchovný poradce

Výchovný poradce (patří pod komplex pedagogicko-psychologického poradenství) je převážně pedagogem náležité školy, kde kromě svého pedagogického působení vykonává

funkce pedagogického poradenství v oblasti vzdělávání, výchovy a výběru studia či profese žáků.

Navazuje na jednání pedagogů, především třídních učitelů. Kooperuje s pedagogy, žáky a jejich zákonnými zástupci, je v blízkém spojení s pedagogicko-psychologickou institucí a jinými zařízeními, která se specializují na podporu žákům s potížemi v jednání. V součinnosti s třídními učiteli a zákonnými zástupci řídí preventivní výchovné metody. V některých školách výchovní poradci zpracovávají a zajišťují sociometrická zkoumání, která pomáhají pedagogům seznámit se s uspořádáním třídy, se vztahy mezi žáky, vybízejí k posezení a k součinnosti se specialisty na návykové látky, šikanu, zpracovávají a řídí všelijaké preventivní plány, které se zabývají problematikou neukázněnosti nejen ve škole, ale i mimo ni. (Bendl, Hanušová, Linková, 2016, s. 53)

4.2.4 Školní metodik prevence

Tato funkce je ze zákona na každé škole. Ředitel školy akredituje vhodného pedagoga a jeho působení ohodnocuje v podobě osobního příplatku či zvednutého osobního příplatku a vytváří pro něho ve škole vhodné podmínky. Metodik prevence řídí přípravu a tvorbu Minimálního preventivního plánu ve škole a dle současných potřeb a předpokladů jej aktualizuje, podílí se na jeho uskutečnění a posuzuje efektivitu. Pedagogům a jiným pracovníkům školy podává odborné poučení z oblasti prevence a soustavně jim oznamuje příhodné preventivní činnosti, které realizují různorodé odborné instituce. V součinnosti s ostatními pracovníky školy kontroluje nebezpečí vzniku a projev společensky negativních úkazů a navrhuje opatření, jak k včasnému objevování těchto nebezpečí, tak k východisku vzniklých potíží. (Bendl, Hanušová, Linková, 2016, s. 54-55)

4.2.5 Výchovná komise

Jestliže nezafunguje domlouvání a následující výchovná opatření k upevnění disciplíny žáka ze strany pedagoga, třídního učitele, výchovného poradce, ředitele školy (včetně dialogů se zákonnými zástupci), sejde se výchovná komise, většinou v uspořádání třídní učitel (případně pedagog, jenž má s žákem permanentní potíže či byl pozorovatelem vysoce nedisciplinovaného projevu žáka), výchovný poradce, člen vedení školy (ředitel, zástupce). Na konání výchovné komise jsou pozváni zákonní zástupci žáka a samotný žák. Záměrem je vyposlechnout si všechny strany a zkusit se domluvit na shodném postupu. Významným

faktorem, který může příznivě zapůsobit na efektivitu takového setkání, je formálnost jednání, kdy žák zjistí, že jde o skutečně závažnou věc. Výchovná komise se povolává pohotově, tudíž přímo poté, co žák vykoná vážný výchovný přestupek. Rodiče žáka jsou v této záležitosti předvoláni na jednání výchovné komise. O průběhu setkání se zhotovuje záznam. Někdy se před konáním výchovné komise narychlo povolá pedagogická rada, která odsouhlasí pro žáka potrestání, např. třídní důtku. (Bendl, Hanušová, Linková, 2016, s. 50)

4.2.6 Pedagogická rada

Pedagogická rada, resp. četnost a pravidelnost konání, bývá ve školách oznamována při zahájení školního roku, zpravidla už na konci srpna, kdy ředitel školy sdělí pedagogickým pracovníkům termíny setkání (obvykle 4x v průběhu školního roku). Průběh pedagogické rady je rozvržen do několika úseků, jedním z nich je vyhodnocení prospěchu a chování žáků, jež za svůj ročník předkládají třídní učitelé. Některé školy mají zavedený tiskopis, který před konáním pedagogické rady vyplní třídní učitel. Tento podklad pro konání mohou údaje a návrhy rozšířit i další pedagogové. (Bendl, Hanušová, Linková, 2016, s. 49)

Praktická část

5 Cíle a metody práce

5.1 Cíl práce

Praktická část BP bude zaměřena na kazuistické šetření dívky s hyperkinetickou poruchou chování (ADHD). Cílem praktické části bude mapovat pokroky v chování žákyně při odborném výcviku.

5.2 Metody práce

Kazuistika (případová studie) se zabývá popisem jednotlivých případů, např. vznikem, průběhem a vyléčením duševní poruchy apod. Slouží jako pomoc a srovnání pro podobné případy. Využívá se zejména při profesní přípravě dospělých. (Hartl, Hartlová, 2000, s. 253)

V rámci praktické části práce byla využita doporučení poradenských zařízení, analýza školních dokumentů (IVP, závěry výchovné komise).

6 Kazuistika

6.1 Osobní anamnéza

Dívka, kterou jsem si zvolila pro svou praktickou část BP, bude pro účely práce nazývána jako Eliška, vzhledem k ochraně osobních údajů (GDPR) jsem jméno pozměnila. Její věk je nyní 20 let. Když chodila na základní školu, bylo jí diagnostikováno ADHD. Protože je Eliška adoptovaná, nejsou dostupné informace o průběhu těhotenství případně o komplikacích spojených s porodem.

6.1.1 Charakterové vlastnosti dívky

Eliška je dívka cílevědomá, energická, otevřená, sebevědomá, vnímavá, ale i vznětlivá, neústupná, urážlivá, vztahovačná a tvrdohlavá. V kolektivu se projevuje nadřazeně, snaží se ostatní přesvědčit o svých názorech, že jsou správné a v případě, že někdo vyjádří svůj vlastní názor, který nekoresponduje, zaujme postoj nepřátelství. Obdobným způsobem se chová k rodinným příslušníkům a ke svým blízkým přátelům. Její výraznou negativní vlastností je manipulování s lidmi. V případě, že člověk v její přítomnosti projeví nesouhlas s jejím názorem, je vystaven nepříjemné situaci v podobě konfliktu. Na druhou stranu lidé,

kteří Elišku znají od dětství nebo ji poznají a vědí, jaký způsob komunikace s ní volit, se v její přítomnosti cítí velmi dobře.

6.2 Rodinná anamnéza

Jak jsem již uvedla ve výše uvedené kapitole, Eliška byla adoptovaná. Rodiči byla osvojena v roce 2000 jako půlroční kojeneček. Matka pracovala na pozici učitelka na základní škole, v současné době je dlouhodobě v pracovní neschopnosti z důvodu závažných zdravotních a psychických problémů. Otec je zaměstnán na pozici koordinátor plánování v automobilovém průmyslu.

Eliška má sourozence, staršího bratra Petra, který už má svoji vlastní rodinu. Oba rodiče se od útlého dětství snažili vytvořit Elišce dokonalé zázemí. Pomáhali jí v době školní docházky s přípravou a plněním úkolů, podporovali ji i při návštěvách ve speciálním pedagogickém centru a pedagogicko-psychologické poradně.

6.3 Pedagogická anamnéza

Dívka navštěvovala v předškolním věku Mateřskou školu v Mnichově Hradišti. Ve školce prospívala adekvátně k věku dítěte, nebyl s ní závažnější problém, pouze se v jejím chování k ostatním dětem začaly objevovat prvotní náznaky roztržitosti a neposlušnosti při dodržování pokynů učitelky.

Při nástupu na Základní školu rovněž v Mnichově Hradišti jí byla na druhém stupni školou doporučena návštěva speciálně pedagogického centra (SPC). Po celkovém vyšetření byla dívka diagnostikována hyperkinetická porucha chování ADHD s narušenou koncentrací pozornosti a impulzivitou.

Po ukončení základního vzdělání nastoupila Eliška na Střední integrovanou školu na Karmeli v Mladé Boleslavi na maturitní obor Předškolní a mimoškolní pedagogika. Vzhledem k tomu, že se jedná o státní školu, na které je cca 600 žáků, přístup vedení školy a pedagogů je stejný jak k intaktním, tak i k žákům s přiznanými uzpůsobenými podmínkami. To bylo hlavním důvodem, pro který dívka studium na této škole nezvládala, nespívala v předmětech a rozhodla se pro přestup na jinou školu.

Na přání matky v roce 2017 přestoupila dívka na Boleslavskou soukromou střední školu v Mladé Boleslavi na maturitní obor Kosmetické služby. Na této škole působím na pozici učitelky teoretických odborných předmětů, také jsem učitelka odborného výcviku pro obor Kadeřník a zároveň jsem třídní učitelkou. Při nástupu žákyně na naši školu jsem o ní slyšela skoro každý den. Od kolegů, na poradách, na klasifikačních poradách, kdy se hlasovalo o kázeňském postihu. Jednalo se o kázeňské přestupky v podobě vysoké neomluvené absence a neprospívání ve více předmětech. Matka byla opakovaně předvolávána do školy na vysvětlení velké a neomluvené absence. Dívka měla problémy nejen s vyučujícími jednotlivých předmětů a s třídní učitelkou, ale i se spolužáky. Na konci školního roku na klasifikační poradě, kdy žákyně dosáhla kázeňského postihu v podobě sníženého stupně z chování a neprospěla z pěti předmětů, se celý učitelský sbor a vedení školy snažilo najít řešení, jakým způsobem v dané záležitosti postupovat. Většina kolegů u žákyně navrhovala ukončení studia na naší škole pro její arogantní vystupování a vysokou absenci v hodinách, další doporučovali opakování ročníku. Konečné rozhodnutí vykonává ředitelka školy, která rozhodla, že bude kontaktovat zákonného zástupce žákyně a poté nás bude informovat o svém stanovisku.

Před zahájením školního roku 2018/2019 jsem obdržela informaci od vedení školy o tom, že mi do prvního ročníku nastoupí nová žákyně. Poté, co jsem zjistila, že se jedná o Elišku, se kterou byly v předešlém roce závažné kázeňské problémy, začala jsem přemýšlet, jaký přístup zvolit, aby se celá situace neopakovala v mojí třídě.

6.3.1 Z pohledu třídního učitele

První den při přestupu Elišky do prvního ročníku na obor Kadeřník jsem sledovala její chování k novým spolužákům, především kvůli specifickým okolnostem, které nastaly v loňském školním roce v předchozí kolektivu. Ačkoliv na začátku školního roku je výuka ve zkrácené formě na rozdíl od následujících dnů, kdy probíhá již běžná výuka ve všech předmětech, neunikla mi skutečnost, která poukazovala na projevy žákyně vypovídající o jejím odmítavém postoji vůči vrstevníkům.

Vzhledem k tomu, že k povinnostem každého vyučujícího patří seznámení a prostudování vyhotovených doporučení pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP) vytvořených výchovnou poradkyní, která tuto funkci vykonává na škole dlouhodobě a má

velmi bohaté zkušenosti týkající se nejen této oblasti, bylo nutné se obeznámit s jejím spisem. Po přečtení písemnosti týkající se žákyně jsem zjistila, že dívka byla diagnostikována hyperkinetická porucha chování (ADHD) a na základě vyšetření a stanoveného podpůrného opatření (PO) jí byl určen stupeň závažnosti klasifikován číslem 3.

Domnívám se, že by třídní učitel kromě plnění základních povinností vyplývajících z jeho funkce měl mít specifické sociální kompetence a schopnost nejen zohledňovat, ale rovněž ovlivňovat například klima třídy. Také lidský přístup je velice důležitý a zásadní při vykonávání této pozice. Z toho důvodu jsem s ohledem na zjištění diagnózy žákyně oslovila vedení školy, výchovnou poradkyni a požádala je o konzultaci týkající se doporučeného podpůrného opatření pro efektivní vzdělávání dívky. Poté, co jsem získala pozitivní zpětnou vazbu, rozhodla jsem se obratem jednat. Kontaktovala jsem zákonné zástupce i žákyni a informovala je o stanovisku, které, jak jsem se domnívala, bude prospěšné a inspirující nejen pro Elišku, ale i pro pedagogy, kteří se podílejí na její edukaci.

Záležitosti týkající se žáků se speciálními vzdělávacími potřebami jsou v kompetenci každého třídního učitele, proto jsem nejdříve oslovila všechny kolegy jednotlivých předmětů a seznámila je s danou problematikou. A zároveň také s jejím řešením, které vychází z doporučení ze speciálně pedagogického centra v podobě vytvoření individuálního vzdělávacího plánu (IVP). Po získání vypracovaných plánů pro všechny předměty jsem seznámila rodiče i dívku s dokumenty, které po přečtení a při převzetí podepsali a spravila je o dalším postupu. Zvolili jsme variantu individuálního vzdělávání na celý školní rok s tím, že budou zákonní zástupci průběžně informováni třídní učitelkou o účinnosti podpůrného opatření.

První ročník studia ukončila žákyně úspěšně ze všech předmětů. Jelikož je nutné pro další nadcházející školní rok doložení nového doporučení a dívka byla přeřazena do pedagogicko-psychologické poradny, vyčkávali jsme na vyjádření a zaslání zprávy z poradny, jestli došlo u žákyně ke zlepšení diagnózy nebo bude nutné pokračovat v jejím vzdělávání touto formou.

Po obdržení dopisu do sekretariátu školy jsem se seznámila s obsahem zprávy, kde bylo uvedeno, že došlo ke zlepšení a stupeň byl upraven na 2. Vzhledem k nové skutečnosti

nebylo nutné pokračovat v podpůrném opatření a Eliška mohla zahájit druhý ročník studia v prezenční formě.

U žákyně bylo patrné, že první rok studia neprobíhal prezenčně a výrazně se to projevovalo v jejím způsobu chování. Docházelo k neshodám a ke konfliktům v kolektivu a k problémům s vrstevníky. Při přímém kontaktu s nimi reagovala velmi neadekvátním způsobem. Náležitě jim dávala najevo nejen věkový rozdíl mezi nimi, ale především v jednání byly patrné projevy vycházející z její diagnózy. Z počátku docházelo téměř každý den mezi žákyní a spolužačkami k osobním konfliktům, které nejednou vyústily ve slovní napadení. Nejdříve jsem se snažila vyostřenou situaci řešit domluvou mezi čtyřma očima. Nicméně rozeprě se začaly zintenzivňovat a z toho důvodu bylo nutné přistoupit k řešení kázeňských přestupků. Nejednalo se o delikty výlučně ve vyučovacích hodinách odborného výcviku, ale i při výuce teoretické. Kolegové mě v případě kázeňských problémů ihned informovali o vzniklé situaci. Obrátila jsem se na vedení školy a výchovnou poradkyni a domluvili jsme se na sjednání výchovné komise s cílem vymyšlení adekvátní kompenzace. Konkrétní případy budou popsány v níže uvedené kapitole.

Bylo nevyhnutelné zaujmout k celé záležitosti stanovisko, které povede nejen ke zlepšení klimatu třídy, ale zároveň bude směřovat ke zmírnění nepřiměřených reakcí žákyně v chování. Kázeňské problémy postupem času ustaly a též došlo k výraznému zlepšení v prospěchu žákyně. Zakončení druhého ročníku bylo u Elišky úspěšné a ukončené s vyznamenáním.

Vzhledem k tomu, že jsou všem žákům se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP). v posledních ročnících studia uzpůsobeny podmínky, i v případě dívky bylo pro vykonání závěrečné zkoušky podle určeného stupně nutné doložení zprávy z pedagogicko-psychologické poradny. Zpráva obsahovala vyjádření speciálního pedagoga, který v závěru doporučil nastavení časového limitu o 25 % u závěrečné zkoušky v praktické a ústní části, a to z důvodu, že došlo k dalšímu zlepšení na stupeň 1. V třetím ročníku již nebyl řešen jediný výchovný přestupek. Nejen že Eliška dosáhla úspěšného ukončení posledního ročníku studia s vyznamenáním, ale taktéž vykonala závěrečnou zkoušku s vynikajícími výsledky, dokonce též s vyznamenáním.

Domnívám se, že na patrných změnách v chování u žákyně mám částečný podíl. Nepochybně mi k tomu pomohly několikaleté zkušenosti ve školství. Také respekt ze strany žáků, přirozená autorita a hlavně trpělivost, která je pro pedagoga velice důležitá při výkonu dané profese. Při nástupu žákyně na obor Kadeřník vznikaly opakovaně vyostřené situace a bylo nezbytné z mé strany se zachovat adekvátně a objektivně, ale zároveň dříve objasnit rozdíl mezi námi, co se týká pozice. Určitou dobu Elišce trvalo, než si přivykla dodržovat školní řád, akceptovat pedagogy a spolužáky. Nicméně zakrátko pochopila, že v případě, že nezmění svůj přístup k dospělým osobám a ke spolužákům, bude to mít pro ni neblahé důsledky. Velmi rychle se dostavily pozitivní změny, které jsem nejenom já sama zpozorovala, ale též získávala kladnou zpětnou vazbu od kolegů. Tím, že jsem se stala třídní učitelkou Elišky, obohatilo mě to o nové zkušenosti, které mě profesně velmi posunuly. Nepochybně k obratu ve vystupování žákyně přispěl i individuální přístup, jenž je pro žáky s hyperkinetickou poruchou chování (ADHD) velmi důležitý a který bohužel na předešlé škole nebyl vůči žákyni realizován.

6.3.2 Z pohledu učitele odborného výcviku

Jak jsem již uvedla výše, kromě vykonávání funkce třídní učitelky jsem rovněž učitelkou odborného výcviku. Z toho důvodu bylo i mou povinností vypracování individuálního vzdělávacího plánu. Při jeho vytváření jsem vycházela nejen z doporučení ze speciálně pedagogického centra, ale i z hlediska subjektivního, neboť mám k žákyni jako třídní učitelka bližší vztah než ostatní pedagogové. Vypracování dokumentu vyžaduje důkladné promyšlení, a hlavně musí být v souladu s tematickým plánem, který vychází z Rámcového vzdělávacího programu (RVP) a ze Školního vzdělávacího programu (ŠVP).

Individuální vzdělávací plán pro žáka (IVP)

Jméno a příjmení žáka: XY, žena

Datum narození/věk žáka: 17 let

Bydliště: -----

Adresa školy: Boleslavská soukromá střední škola a základní škola s.r.o., Viničná ulice 463,
293 01 Mladá Boleslav

Ročník: první

Název vzdělávacího programu: Kadeřník

Kód oboru vzdělávání: 69–51–H/01

Školní rok: 2018/2019

Charakteristika vzdělávacího programu: Kadeřník

Obor kadeřník je zaměřen na teoretické znalosti a vědomosti získané v předmětech teoretického vyučování v Technologii a Materiálech, které navazují na praktické dovednosti a návyky získané a osvojené na odborném výcviku. Tento obor umožňuje žákům provádět klasickou kadeřnickou péči i úkony podle nejnovějších technologických metod. Obsah výuky je koncipován tak, aby budoucí absolventi našli uplatnění v kadeřnických provozovnách. Výuka je rozvržena do týdenních bloků, které se střídají – týden odborné praxe a týden teoretické výuky. Počet žáků na jednoho učitele odborného výcviku se řídí platným ustanovením vládního nařízení podle vyhlášky 13/2005 Sb.

Vyučovací předmět: Odborný výcvik – Kadeřník

Hodinová dotace: 15 hodin týdně (v blokové výuce 1x za 14 dní)

Organizace výuky předmětu:

Žáci vykonávají odbornou praktickou činnost v podobě odborného výcviku v kadeřnickém salonu v budově školy. Vybavení salonu odpovídá současným hygienickým požadavkům. Žáci jsou při vykonávání zadaných úkonů rozděleni do dvojic a pracují se sebou vzájemně. V případě lichého počtu vykonává žák pracovní činnost na cvičné hlavě.

Cíle předmětu:

Cílem předmětu je návaznost teoretických vědomostí a znalostí na praktické dovednosti, které jsou důležité pro provedení a dodržení jednotlivých kroků při pracovním postupu úkonů. Osvojením a dodržením zásad docílíme správnosti při technologických postupech. Žák bude schopen zvolit vhodnou úpravu účesu podle kvality a diagnózy vlasů zákazníka, zorganizovat si práci, uspořádat si pracovní prostředí, komunikovat a vhodně se prezentovat.

Závěry a doporučení z odborného zařízení:

V péči Speciálního pedagogického centra v Mnichově Hradišti.

Zpráva a doporučení ze speciálně pedagogického centra zaslána na sekretariát školy, poté předána výchovné poradkyni s následující specifikací:

- porucha chování a pozornosti, zvýšená impulzivita s negativním dopadem na oblast vzdělávání;
- sekundárně oslabení při práci s textem a specifická chybovost v písemném projevu.

Zjištění konkrétního stavu žáka:

Konkrétní stav žákyně jsem zjistila ze spisové dokumentace, se kterou jsem byla seznámena jako třídní učitelka při přestupu do prvního ročníku na obor Kadeřník.

Specifikace podpůrných opatření

Metody výuky:

- zadávání individuální obtížnosti úkolů, individuální ověřování úkolů;
- umožnění více času na splnění úkolů;
- větší dohled a podpora, povzbuzení při plnění úkolů, ocenění přístupu žákyně;
- na ústní zkoušení poskytnout delší čas na přípravu.

Způsob hodnocení a ověřování vědomostí a dovedností:

- v písemném projevu tolerantně hodnotit slova foneticky zapsaná;
- tolerovat nepřesnost v písemném projevu, umožnit doplnění ústní formou;
- v praktické výuce hodnotit jednotlivé kroky, nejen finální část, nezapomenout chválit, velmi důležité.

Požadavky pro klasifikaci:

- povinná aktivní účast ve výuce, splnění při 75 % přítomnosti;
- splnění a odevzdání zadaných úkolů ve stanovených termínech a absolvování prověřovací praktické zkoušky za první a druhé pololetí.

Způsob zadávání a splnění zadaných úkonů:

- podle tematického plánu pro předmět Odborný výcvik, který je vypracován na jednotlivé měsíce;
- stejný jako pro všechny studenty se stanoveným termínem, pouze s prodloužením termínu odevzdání úkolu nebo úkonu;
- zadání úkolů a termín odevzdání zaznamenán na Bakalářích, odevzdání a zaslání úkolu na email;
- v případě potřeby žákyně osobní konzultace, komunikace emailovou korespondencí nebo telefonický kontakt;
- důležitá je kontrola pokroků a motivace, a hlavně pochvala i za malý pokrok.

Kompenzační a učební pomůcky, vybavení a učební materiály:

V rámci samostudia používá učební pomůcky (učebnice odborných předmětů). Žákyni je doporučen osobní počítač nebo notebook pro předání studijních materiálů a k vypracování zadaných úkolů. Pro nácvik a provedení jednotlivých úkonů používá studentka didaktickou pomůcku (cvičnou hlavu).

Závěr:

Individuální vzdělávací plán je vytvořen pro podporu a zlepšení prokázaných poruch u žákyně, s cílem a snahou alespoň částečně zlepšit a usnadnit studium v daném oboru. Za dodržování a plnění IVP zodpovídá vyučující předmětu, kontrolu provádí třídní učitel, za správnost vypracování zodpovídá ředitelka školy. V případě nedodržení nebo neplnění IVP plánu informuje třídní učitel ředitelku školy, která sjedná nápravu. Výchovná poradkyně je v pravidelném kontaktu se SPC, předávají si informace o žákyni, která speciální zařízení navštěvuje.

Podpisy:

Ředitelka školy:

Třídní učitel:

Vyučující předmětu:

Výchovný poradce:

Žák: v případě dosažení plnoletosti

Zákonný zástupce:

V Mladé Boleslavi dne: 20.09.2018

Prověřování osvojených vědomostí a dovedností probíhá formou ústní a praktickou jednou za dva měsíce. Termíny přezkoušení jsou uvedeny v Bakalářích, v případě zdravotní indispozice je žákyně povinna se omluvit písemně nebo telefonicky nejpozději týden před plánovaným přezkoušením.

Tento způsob podpory se osvědčil a splnil naše očekávání. První ročník studia ukončila žákyně úspěšně ze všech předmětů. Jelikož je nutné pro nadcházející školní rok doložení nového doporučení, tentokrát ze pedagogicko-psychologické poradny (PPP), kam byla žákyně přerazena, vyčkávali jsme na vyjádření a zaslání zprávy z poradny. Tento posudek je pro nás důležitý z důvodu, zda došlo u dívky ke zlepšení diagnózy nebo bude nutné pokračovat v jejím vzdělávání touto formou. Jelikož výsledek zkoumání hovořil o jasném zlepšení, ze stupně třetího na druhý, jak již bylo zmíněno výše, účastnila se v dalších ročnících žákyně běžné prezenční výuky.

Z tohoto důvodu jsem zvolila pro vyučovací hodiny odborného výcviku metody, které povedou k pozitivním změnám u žákyně. Nepochybně podstatným činitelem je individuální přístup, který je nezbytný pro činnost se žákyní s hyperkinetickou poruchou chování (ADHD). Dále je velmi důležitým faktorem motivace. Správná motivace vyvolá u žákyně kladné emoce a ty napomáhají k tomu, aby byla schopna samostatně a cílevědomě vykonávat činnost. Samozřejmě záleží na tom, zda funguje vnitřní motivace, nebo jen vnější. To závisí především na učitelem vhodně zvoleném způsobu metody vyučování. Z toho důvodu jsem

zvolila metody, které jsou vhodné pro zvýšení zájmu žákyně o daný obor a míru motivovanosti.

Metoda motivační je dle mého názoru významnou metodou vyučování a pro žákyni s ADHD je podstatná. Tuto metodu lze zařadit na úvod, pro evokaci, v průběhu nebo na závěr vyučování. Vždy vycházím z náročnosti daného úkonu. Každý den na začátku výuky seznámím žáky tématem a cílem učebního dne a s pracovní činností, kterou budou vykonávat. K Elišce po seznámení s tématem a cílem hodiny přistupuji individuálně. Nejdříve v podobě motivačního rozhovoru a pokládáním různých otázek zjišťuji, zda má dostatečné informace a znalosti, které souvisí s daným učivem, a především zájem pro vykonání činnosti. Důležitý je cíl učebního dne, aby žákyně pochopila význam činnosti, kterou bude vykonávat.

Další metodou je metoda expoziční, která je důležitá pro podávání nového učiva. Při této metodě používám nejdříve výklad, u kterého objasňuji nové učivo, žáky seznámím s pojmy, termíny, kterým musí na základě vysvětlení rozumět. U složitějšího úkonu je velmi důležité rozdělení učiva na menší dávky. Učitel odborného výcviku by měl mít pevné základy z teorie, aby je dokázal správně aplikovat, využít v praktické výuce. U žákyně volím opět individuální přístup, abych si ověřila, zda má nové učivo osvojené. Práce s knihou je pro tuto část výuky též podstatná, protože žák se díky tomu učí porozumění textu, zvládne vypsát základní informace a slouží nejen k rozvádění myšlenek žáka, ale též k osvojování odborné terminologie z textu, která je pro studijní obor důležitá. U Elišky při vyhledávání základních informací z učebnice volím pouze krátké texty, ze zřejmého důvodu, aby byla schopna soustředění po celou dobu četby, porozumění a dokázala vyhledat základní informace, které jsou důležité pro pochopení učiva.

Poté přistupuji k demonstraci postupu, nejprve popisuji jednotlivé nástroje a pomůcky nutné pro vykonání pracovní činnosti. Následuje shlédnutí záznamu ideálního postupu z dataprojektoru, příklady z praxe, abych upoutala pozornost žáků a zvýšila jejich zájem o úkon, který budou následně provádět.

Následně zahájím instruktáž, která souvisí s pozorováním. Jedná se o činnost, která závisí na tom, jak žákům úkon předvedu, aby ho pochopili. Na základě toho se rozvíjí senzomotorické, psychomotorické dovednosti. Před samotnou instruktáží musím mít vždy

žáky vedle sebe, okolo sebe, tak aby všichni viděli. U některých úkonů nesmím provádět instruktáž zrcadlově a musím si dát pozor, abych si nestínila, všichni žáci na mě dobře ze všech stran viděli. Instruktáž provádím v normálním tempu, tak jak se má předvádět. Je velmi důležité každý pohyb, činnost popisovat, tím dochází k osvojení jednotlivých kroků pracovního postupu. A též mluva musí být jasná, zřetelná a velký důraz kladu na odborné termíny, které si mají žáci zapamatovat. Po provedení instruktáže se vracím na začátek, znovu popisuji jednotlivé kroky a zdůrazňuji každou činnost, kterou předvádím.

Po dokončení instruktáže žáci vytvoří dvojice a začnou provádět nácvik pracovního postupu podle demonstrované instruktáže. Pouze u žákyně vzhledem k diagnóze určuji, se kterou spolužačkou bude ve dvojici, abych eliminovala její hyperaktivitu. Snažím se o obměnu každý den, vždy se jedná o tolerantní dívku, což je důležité pro zamezení konfliktu. Při nácviku pracovní činnosti všechny žáky průběžně sleduji. U Elišky provádím opakovanou kontrolu vykonávané práce. Především dodržování jednotlivých kroků pracovního postupu. V případě, že zaznamenám chyby, vracím se se žákyní na začátek a celou instruktáž předvedu znovu. Je velmi důležité, aby pohyby a úchopy byly propojené s dalšími činnostmi a došlo u dívky k osvojení základní činnosti a následně k zautomatizování pracovní činnosti. Velký význam při nácviku přikládám pochvale i za malé pokroky z důvodu motivace, která je pro žákyni důležitá u každé pracovní činnosti. Na konci učebního dne provádím zhodnocení celé skupiny a následně jednotlivců. Jak vykonali činnost, zda splnili cíl hodiny, vyzdvihnu žáky, kteří úkon zvládli bez obtíží, ale i ty, kteří se opravdu snažili, neboť je to motivuje pro další činnosti, které budou provádět v následujících dnech.

Následuje metoda diagnostická a klasifikační, která je určena pro kontrolu, hodnocení a klasifikaci vědomostí a dovedností žáků. Tento způsob slouží učitelům, žákům i rodičům k tomu, aby získali představu o tom, jak je žák připraven ke konkrétní činnosti a k výkonu zvoleného povolání. Taková kontrola je prvotní informací pro učitele, jak žáci zvládají nebo nezvládají zadaný úkol nebo úkon.

Diagnostika je pro učitele taktéž důležitá, provádí ji ve vyučovacím procesu pravidelně, musí správně vést žáky a je třeba se jí naučit. Správně stanovená diagnostika pomůže učiteli

k individuálnímu přístupu k žákovi, který v případě Elišky je zásadní a nezbytný pro vhodně zvolený postup při práci s ní.

Při metodě klasifikační je nezbytné zjistit, jak žák efektivně pracuje ve vyučování a také jaké úrovně dosáhl. Dále musí být žákovi vždy dopředu sdělena kritéria hodnocení. Co se týká hodnocení odborného výcviku, zde platí pravidla týkající se samostatnosti provedení pracovní činnosti bez chyb a dodržení časového limitu, ve kterém musí žák úkon splnit. Učitel u svého předmětu provádí hodnocení subjektivní, jelikož je pro něj důležité, jaké má žák dovednosti a jakým způsobem se projevuje. K Elišce přistupuji individuálně, jelikož je pro mě podstatné především osvojení jednotlivých kroků konkrétních úkonů a v jejím případě nepřikládám váhu časovému limitu. Z tohoto důvodu provádím hodnocení až ve chvíli prověření naučených dovedností. Pro práci se žákyní je velmi důležitá trpělivost, tolerance a pochopení vedoucí k viditelnému zlepšení diagnózy.

Nakonec bych ráda zmínila metodu fixační, bez které nelze dosáhnout osvojení a naučení pracovních činností. Slouží k upevnování a prohlubování učiva. Tuto metodu často využívám v hodinách odborného výcviku. Zejména u náročnějších úkonů, u kterých je třeba dostatek času na osvojení a souvisí s fázemi učení. Je nezbytné, aby žáci zvládali činnosti bez chyb a dosáhli druhé a třetí fáze učení. Jelikož je třeba žákům nejen správně poskytovat informace, ale také jednotlivé kroky opakovat od jednoduchých ke složitějším, aby dosáhli zafixování celého pracovního postupu. K této fázi také patří naučit se pracovat s časem, kvalitně a hlavně samostatně. U této metody pracuji se žákyní v pomalejším tempu a v kratších úsecích. Je to nejen z důvodu její diagnózy, ale především se jedná o osvojení a zautomatizování pracovní činnosti, kterého dosáhne dodržováním správného postupu jednotlivých kroků a vhodně zvoleným přístupem. Tím docílím pozitivních změn, které jsou pro žákyni velmi důležité.

6.4 Studium spisové dokumentace

Při přestupu Elišky na obor Kadeřník bylo mojí povinností obeznámit se se spisovou dokumentací. Materiály, které byly předány škole, jsou velmi důležité nejen pro třídního učitele, ale pro všechny pedagogy, kteří se budou podílet na vzdělávání žákyně.

Po důkladném prostudování spisové dokumentace bylo zřejmé, že se u dívky jednalo o dlouhodobě přetrvávající potíže. Nejzásadnější zvrát nastal u Elišky v končícím ročníku základní školy. Nově příchozí výchovná poradkyně, která se důkladně seznámila se všemi dokumentacemi u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, došla k návrhu, jakým způsobem řešit dlouhodobě přetrvávající problémy projevující se zejména v oblasti neadekvátního chování u žákyně. Na jejím základě byli kontaktováni zákonní zástupci dívky a vyzváni k návštěvě speciálního pedagogického centra.

V daném zařízení podstoupila Eliška několik testů, uskutečnil rozhovor se speciálním pedagogem, ale i psycholožkou, který byl podstatný pro zjištění diagnózy. Poté proběhl rozhovor se zákonnými zástupci, který byl též důležitý pro splnění podmínek a komplexnost zkoumání pro závěrečné shrnutí vyšetření.

Po vyhodnocení jednotlivých testů a konzultaci pracovníků speciálního SPC, byl zpracován odborný posudek a rodiče i dívka byli seznámeni se závěrem vyšetření. Z posudku vyplývá, že se u Elišky jedná o hyperkinetickou poruchu chování (ADHD) s narušenou koncentrací pozornosti, impulzivitou a neohrabanou grafomotorikou se schopnostmi u spodní hranice širší normy, proto není možné aktuálně diagnostikovat SPU.

Na základě diagnostického závěru speciální pedagog doporučuje zařazení žáka do režimu individuální integrace a platnost posudku je na 2 roky.

Z tohoto důvodu jsme pro Elišku při nástupu na naši školu s přihlédnutím k doporučení SPC vypracovali individuální vzdělávací plán (IVP) pro jednotlivé předměty daného oboru. Žákyně první ročník studia absolvovala individuálně formou přezkoušení ze všech předmětů v rozmezí dvou až tří měsíců podle objemu vyučovacích hodin. S termíny byla seznámena při předání tematických celků, s doporučením vyučujících jednotlivých předmětů k vhodným učebním a didaktickým pomůckám pro vypracování a provedení zadaných úkolů a úkonů taktéž.

6.5 Výchovná komise – řešení problémového chování

V této kapitole se budu věnovat řešení problémového chování ze strany Elišky, které jsem nastínila ve výše uvedené kapitole. Výchovné problémy nastaly u dívky ve druhém ročníku studia, kdy nastoupila na prezenční výuku. Jak jsem již uvedla v jedné z kapitol, nástupem

do třídy se u žákyně ihned začaly objevovat problémy vycházející z její diagnózy. Odmítání začlenit se do kolektivu, nepřiměřené vystupování, opakované konflikty se spolužáky a nerespektování a neuznávání autority pedagogů. Vzhledem k tomu, že se neadekvátní chování žákyně začalo stupňovat a stížnosti ze strany žáků i kolegů narůstaly, musela jsem jako třídní učitelka přistoupit k řešení uvedených problémů. Většina z nich byla řešitelná domluvou a sjednaná nápravou v podobě omluvení se spolužákovi nebo učiteli. Bohužel ve dvou případech se jednalo o závažný kázeňský přestupek a z toho důvodu jsem oslovila a požádala výchovnou poradkyni o schůzku a projednání výchovného prohřešku.

V prvním případě jsme Elišku předvolali na pohovor z důvodu opakovaného a netaktního chování vůči spolužačce Veronice (jméno změněno z důvodu ochrany osobních údajů - GDPR). K výchovnému problému došlo hned po zahájení školního roku, kdy žákyně nastoupila na prezenční výuku do druhého ročníku na vyučovací hodině odborného výcviku.

Nejprve představím Veroniku, která se stala terčem posměchu a slovních narážek ze strany Elišky. Dívka se při nástupu na střední školu prezentovala jako dívka, což jsem akceptovala, přestože byla stále v občanském průkazu vedena jako chlapec. Žákyně začala postupovat proces tranzice již na základní škole v 8. třídě. Její léčba pokračuje a nebude ještě delší dobu ukončena. Co se týká vztahů se spolužáky, žádné nevhodné poznámky (např. na její vzhled) jsem nezaznamenala, kromě poznámek Elišky. Z toho důvodu jsem musela přistoupit k řešení nepříjemného incidentu. Bohužel tato Veroničina přeměna, kterou prochází již pár let, má i stinnou a nepříjemnou stránku. Vlivem hormonální léčby, ale i nepřiměřených ataků ze strany spolužáků, které si s sebou nese ještě ze základní školy, u ní nastávají psychické problémy, které jsou doprovázeny velkými výkyvy nálad. Z toho důvodu dochází pravidelně k odborníkovi na psychoterapie. Jsem v pravidelném kontaktu s matkou žákyně z důvodu, že jsou dny, kdy jí její zdravotní stav nedovolí přijít do školy. Vzhledem k opakovaným atakům ze strany spolužačky jsem ihned kontaktovala matku, seznámila ji s danou situací a po jejím souhlasu a souhlasu ředitelky školy kontaktovala výchovnou poradkyni, kterou jsem také seznámila s celou situací. Následně se uskutečnila výchovná komise, na níž jsem byla přítomna jako třídní učitelka, dále se účastnila výchovná poradkyně, metodik prevence a obě žákyně. Zákonné zástupce obou dívek jsem pouze kontaktovala telefonicky a informovala o celé situaci. Po konzultaci s výchovnou poradkyní jsme se domluvili, že

není potřeba přítomnost rodičů dívek a kázeňský přestupek budeme řešit bez jejich přítomnosti.

Nejprve jsme pozvali na pohovor Veroniku a požádali ji o vylíčení celého incidentu, ke kterému došlo o přestávce při praktickém vyučování. Dívka uvedla, že ji Eliška opakovaně slovně napadá, má nevhodné připomínky na její vzhled a tyto neustálé narážky doprovázené vulgarismy jí způsobují nepříjemné psychické stavy, pro které se ve škole a před spolužáky necítí dobře. Kvůli zhoršení psychického stavu dokonce uvažuje o přestupu na jinou školu.

Následně jsme předvolali Elišku, kvůli které byla výchovná komise svolána, a požádali ji o vysvětlení konfliktu mezi ní a spolužačkou. Ze začátku se dívka prezentovala odmítavým postojem a nechtěla se k incidentu vyjádřit. Poté, když ji výchovná poradkyně seznámila se závažností výchovného přestupku, zaujala k dané situaci mírnější přístup. Bylo jí vysvětleno, že každý jedinec má právo na jakoukoliv změnu, nejen fyzickou, ale například i na tetování, odlišný styl oblékání nebo extravaganci účesu. A to v žádném případě nikoho neopravňuje k tomu, aby se takový jedinec stal terčem výsměchu nebo jím společnost opovrhovala.

Druhý případ, který bych uvedla, se stal ve druhé polovině druhého ročníku. Navštívila jsem se všemi ročníky oboru Kadeřník seminář zaměřený na nové technologie stříhů a barvení vlasů. O přestávce za mnou přišly dvě žákyně z mé třídy, zda se mnou mohou hovořit a jedna z nich plakala.

Odebrala jsem se s dívkami stranou od ostatních žáků, aby mi mohly sdělit, co se stalo. Žákyně, které se problém týkal, nejdříve odmítala cokoli říct, ale tím, že jsem jí vysvětlila, že jí nemohu pomoci, pokud nevím, co se děje, po chvíli svolila a začala povídat o problému, který trval již delší dobu. Z rozhovoru s ní jsem se dozvěděla, že ji již delší dobu uráží a vyhrožuje jí spolužačka ze třídy, vzápětí jsem zjistila, že se jedná opět o Elišku. Konkrétně se jednalo o vyhrožující a vulgární zprávy v komunikaci přes mobilní telefon.

Žákyni jsem oznámila, že celou záležitost budu řešit po návratu do školy s vedením školy a výchovnou poradkyní. Spolužačka neunikne potrestání v podobě výchovného prostředku z důvodu, že se jednalo o její další kázeňský přestupek. Dívce Janě (jméno opět změněno kvůli ochraně osobních údajů – GDPR) se na jednu stranu ulevilo, že se mi mohla s celou

záležitostí svěřit, na druhou stranu mě požádala, abych danou věc nechala být a neřešila to, ze strachu, že se situace může ještě více zhoršit. Ubezpečila jsem ji, že se nemusí ničeho bát a poprosila ji o přeposlání celé jejich konverzace, abych měla prokazatelný důkaz pro další postup.

Po návratu do školy jsem s celou situací seznámila ředitelku školy, která mě požádala, abych s daným případem seznámila metodika prevence a výchovnou poradkyni. Kolegyně po našem rozhovoru a prostudování přeposlané komunikace mezi žákyněmi dala návrh pro vyřešení závažné situace v podobě výchovné komise.

Poté jsem se telefonicky spojila se zákonnými zástupci a informovala je o celé situaci. Vzhledem k tomu, že jsou obě dívky plnoleté, se výchovná komise uskutečnila bez jejich přítomnosti.

Nejdříve jsme pozvali Janu, aby nás s celou záležitostí seznámila a popsala ji. Z jejího svědectví bylo patrné, že je jí velmi nepříjemné o situaci, ve které se ocitla, hovořit. Byl na ní vidět zjevný strach ze spolužačky, že pokud nám cokoliv řekne, tak se situace ještě zhorší. Ubezpečili jsme ji, že incident ze strany spolužačky bude vyřešen a není absolutně žádný důvod ke strachu, taktéž se pokusíme, aby se vzniklá situace již nikdy neopakovala.

Následně jsme pozvali Elišku a požádali ji o vysvětlení a vyjádření k danému závažnému kázeňskému přestupku. Ze začátku nám dávala najevo, že si není vědoma, že by něco provedla, ale poté co jsme jí předložili vytištěnou konverzaci obou dívek, uvědomila si závažnost přestupku a přislíbila omluvu spolužačce za své nevhodné jednání.

V další kapitole uvedu závěr pohovoru, doporučení z nich plynoucí a dohodnutý další postup u obou případů po zvážení svědectví a názorů všech účastníků výchovné komise.

6.6 Vyhodnocení zjištěných výsledků výchovné komise

U prvního případu si žákyně po objasnění závažnosti problému uvědomila své nevhodné chování a nepatřičné poznámky na spolužačku. Několikrát se během pohovoru omluvila za své jednání a slíbila, že se nic takového již nebude opakovat. Pochopila závažnost situace i důsledků, které by mohly při nedodržení slíbeného nastat.

V závěru pohovoru výchovná poradkyně uvedla, že si žákyně celou situaci a její závažnost uvědomila a svého jednání lituje. Byla také upozorněna, že v případě, kdy by se z její strany

chování vůči spolužačce nezlepšilo, museli bychom přikročit k dalšímu výchovnému opatření. Vzhledem k její nelehké rodinné situaci, ve které se nachází (má nemocnou maminku s vážnými psychickými problémy), jsme k tomu přihlédlí a tím, že se jedná o první kázeňský přestupek, navrhli jsme jako výchovný prostředek důtku třídního učitele.

Ve druhém případě žákyně projevila soucit a zamyslela se nad svým chováním. Zároveň slíbila, že se podobné jednání nebude opakovat. Dále byla poučena o závažnosti takového jednání, které hraničí s kyberšikanou a které může mít za následek trestní stíhání.

Následující den po uskutečnění výchovné komise jsem zašla za ředitelkou školy a metodikem prevence a navrhla jim uskutečnit přednášku na téma kyberšikany. Vzhledem k tomu, že manžel jedné kolegyně je zaměstnán u Policie České republiky, nebyl problém schůzku domluvit. Domnívám se, že vzhledem k závažnosti kázeňského přestupku, je vhodné uskutečnit prevenci na dané téma pro žáky, abychom zamezili dalšímu výchovnému problému. Pedagogové, které jsem s kázeňským přestupkem žákyně seznámila, jednohlasně s daným návrhem souhlasili a kolegyně zajistila termín přednášky pro všechny ročníky daného oboru.

Přednáška byla rozdělena pro jednotlivé ročníky, kromě pracovníků policie byla přítomna třídní učitelka a kolegyně, jakožto metodička prevence. Na začátku přednášky se žákům představili pracovníci PČR a seznámili je s důvodem své přítomnosti i s daným tématem kyberšikany. Poté studentům pustili video s několika příběhy dětí různého věku, které mají s kyberšikanou osobní zkušenost. Následně proběhla diskuze mezi žáky a pracovníkem PČR, kterého zajímaly jejich osobní postřehy a názory na jednotlivé příběhy. Někteří se přiznali, že se již v podobné situaci ocitli buď jako svědci anebo byli sami obětí, ale nikomu o tom neřekli ze strachu, že by se mohla situace ještě více zhoršit. Jiní se svěřili s tím, že se naopak stali spoluúčastníky zasílání zpráv spolužačce. Teprve po zhlédnutí videí si většina z nich uvědomila, že se nezachovali správně. Pracovník PČR žákům po vyslechnutí reakcí, které se kyberšikany týkaly, vysvětlil závažnost a důsledky, které mohou nastat.

Po přednášce se žáci odebrali s třídní učitelkou do třídy. Já jsem se v rámci třídnické hodiny snažila žákům vysvětlit důvod přednášky. Zdůraznila jsem hlavně to, že v případě jakéhokoliv názaku šikany budu danou situaci ihned řešit a aktér bude potrestán v podobě výchovného prostředku podle stupně závažnosti. Přednáška splnila svůj účel, který jsem

od toho očekávala. K žádnému výchovnému přestupku již nedošlo a u Elišky nastal výrazný obrat nejen v jejím chování, ale i ve vztahu ke svým vrstevníkům.

6.7 Závěr kazuistiky

Kazuistika byla zaměřena na žákyni, které byla diagnostikována hyperkinetická porucha chování (ADHD). V praktické části bakalářské práce jsem vycházela ze spisové dokumentace ze speciálně pedagogického centra a z pedagogicko-psychologické poradny. Podle doporučení a podpůrného opatření (PO) jsme vytvořili žákyni podmínky pro studium, které povedou ke zlepšení v chování, ale také k úspěšnému ukončení studia a plnohodnotnému začlenění do společnosti.

V rámci osobní anamnézy jsem představila dívku a uvedla její charakterové vlastnosti. V rodinné anamnéze jsem uvedla, že je Eliška adoptovaná, má bratra a rodina je jí nápomocná v řešení problémů, které souvisí se zjištěnou diagnózou. V pedagogické anamnéze popisují, kdy se u dívky začaly objevovat příznaky hyperkinetické poruchy a jak se začalo její nekontrolovatelné chování řešit. Dále zde uvádím, jaký přístup jsem k dívce zvolila z pohledu třídní učitelky a učitelky odborného výcviku. U odborného výcviku jsem uvedla metody vyučování, které jsem využívala při jednotlivých úkonech se žákyní.

Následně jsem stručně charakterizovala studium spisové dokumentace, v níž jsou uvedeny závěry a doporučení poradenských zařízení, která je nutné dodržovat z důvodu zlepšení diagnózy.

Popsala jsem dva případy, které se týkaly závažného kázeňského přestupku, z toho důvodu bylo nutné přistoupit k řešení výchovného problému prostřednictvím výchovné komise.

V poslední subkapitole je uvedeno vyhodnocení zjištěných výsledků z výchovné komise. Dále doporučení a dohodnutý postup, který bude směřovat ke zlepšení nevhodného chování ze strany žákyně vůči spolužačkám a zároveň k tomu, aby se již žádný výchovný problém neopakoval. V závěru druhého případu jsem uvedla příklad preventivního programu, který jsem zajistila s metodikem prevence z důvodu prevence a závažnosti kázeňského přestupku. Přednáška byla úspěšná a žádný kázeňský přestupek již nenastal. Především došlo k výraznému zlepšení v chování žákyně.

Závěr

Cílem bakalářské práce je popsat zvolené postupy pracovních činností a průběh odborného výcviku žákyně s ADHD a představit jednotlivé metody i přístupy, kterými se problémové chování související se specifickou poruchou daří zmírnit.

V teoretické části bakalářské práce jsem se zabývala historií hyperkinetické poruchy chování (ADHD), etiologií, vysvětlením pojmů. Dále jsem poukázala na organizační opatření školy při vzdělávání žáků s ADHD, výchovné přístupy k žákům s ADHD ve školním prostředí a způsoby řešení problémového chování ve škole.

V praktické části jsem se zaměřila na kazuistiku žákyně. Její anamnézu jsem rozdělila na osobní, rodinnou, pedagogickou. Cílem praktické části bylo mapovat pokroky ve zlepšení chování žákyně i jejích výsledků. Toho bylo dosaženo individuálním přístupem učitele odborného výcviku a vhodně zvolenými metodami při výuce odborného výcviku. Pozornost jsem věnovala jednotlivým metodám práce, studiu spisové dokumentace a výchovné komisi s vyhodnocením zjištěných výsledků. Na závěr jsem uvedla shrnutí celé kazuistiky.

Ráda bych na závěr vyjádřila svůj subjektivní názor na téma, které jsem si vybrala pro svou bakalářskou práci. Mou snahou bylo především docílit zlepšení v chování žákyně, ale také podpořit ji ve studiu, aby dosáhla úspěšného ukončení studia a začlenila se nejen mezi své spolužáky, ale také plnohodnotně do společnosti. Domnívám se, že přístup a postup, který jsem zvolila k neadekvátnímu chování dívky, mi ukázal, jak lze přivést člověka na správnou cestu. Jsem ráda, že jsem se mohla podílet na zlepšení diagnózy žákyně a dovedla ji k úspěšnému ukončení jejího studia, které ji motivovalo k pokračování vzdělávání se v podobě nástavbového studia. Tato práce mě nejen obohatila o nové zkušenosti, ale především byla zásadním bodem v mém profesním rozvoji.

Seznam zkratek

DSM– The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders

MKN – Mezinárodní klasifikace nemoci

ADHD – Attention Deficit Hyperactivity Disorder

ADHD – Hyperkinetická porucha chování, porucha pozornosti s hyperaktivitou

PPP – Pedagogicko-psychologická poradna

SPC – Speciálně pedagogické centrum

GDPR – General Data Protection Regulation

GDPR – Ochrana osobních údajů

SVP – Speciální vzdělávací potřeby

PO – Podpůrné opatření

IVP – Individuální vzdělávací plán

RVP – Rámcový vzdělávací program

ŠVP – Školní vzdělávací program

SPU – Specifické poruchy učení

PČR – Policie České republiky

Seznam použitých informačních zdrojů

BENDL, Stanislav, Jaroslava HANUŠOVÁ a Marie LINKOVÁ. *Žák s problémovým chováním: cesta institucionální pomoci*. Praha: Triton, 2016. ISBN 978-80-7387-703-3.

DIVOKÁ, Jana. *Jak podpořit dítě s problémovým chováním ve škole*. V Praze: Pasparta, 2017. ISBN 978-80-88163-72-5.

GOETZ, Michal a Petra UHLÍKOVÁ. *ADHD – porucha pozornosti s hyperaktivitou*. Praha: Galén, 2009. ISBN 978-80-7262-630-4.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŽÁČKOVÁ. *Máme dítě s ADHD: rady pro rodiče*. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-5347-8.

JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŽÁČKOVÁ. *Školní hodnocení a žáci se specifickými poruchami učení a chování: (využitelné pro základní i střední školy)*. Praha: D H, 2017. ISBN 978-80-87295-25-0.

KENDÍKOVÁ, Jitka. *ADHD krok za krokem*. Praha: Raabe, [2019]. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-438-1.

POKORNÁ, Věra. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. 4. vydání. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-817-3.

WINTER, Britta. *Jak na ADHD a problémy s pozorností: praktické tipy pro každý den*. Brno: Edika, 2018. ISBN 978-80-266-1304-6.